

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національного університету

«Одеська юридична академія»

професор Олег ГОДОНЦАК

« 16 »

2026 року

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воснна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право», тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 09 листопада 2022 р., протокол № 2

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару
кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»
від «16» червня 2026 року № 22

ГОЛОВА ЗАСІДАННЯ: завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор Бехруз Х.Н.

ПРИСУТНІ: завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор Бехруз Х.Н., професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Аракелян М.Р., професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Сурілова О.О., професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Андрейченко С.С., професор кафедри, доктор юридичних наук, доцент Пасечник О.В., доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Белогубова О.О., доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мануїлова К.В., доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Грушко М.В., доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Форманюк В.В., доцент кафедри, д.ф. в галузі права Войтович П.П., доцент кафедри, кандидат юридичних наук Федорова Т.С., доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Цибульська О.Ю., доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Канєнберг-Сандул О.К., доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Дронов В.Ю., доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Ярмачі В.Х., доцент кафедри, д.ф. в галузі міжнародного права Гребенюк Д.О., асистент кафедри Бугасць А.С., аспірантка Жакун М.Ю., аспірантка Тейлор А., лаборант Слісаренко А.О.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право», щодо її рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ: Доповідь здобувачки ступеня вищої освіти доктора філософії Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право» (галузь знань 29 – Міжнародні відносини).

Зазначається, що дисертація є першим в українській науці міжнародного права комплексним дослідженням воєнної дипломатії як самостійної категорії міжнародно-правової доктрини.

Встановлено, що філософсько-правове осмислення війни, миру та дипломатичної комунікації від античних уявлень до концепції Клаузевіца сформувало інтелектуальні передумови розуміння воєнної дипломатії як явища, у межах якого примус і комунікація функціонують не як взаємовиключні механізми, а як взаємопов'язані способи управління конфліктом.

Особливу увагу приділено співвідношенню воєнної дипломатії із суміжними категоріями – військовою, оборонною та безпековою дипломатією – та визначено, що воєнна дипломатія у доктринальному вимірі є самостійною категорією, відмінною від військової, оборонної та безпекової і реалізується в умовах збройного конфлікту, застосування сили чи погрози силою та зосереджена на управлінні конфліктом і його врегулюванні, тоді як військова дипломатія функціонує через військово-представницький канал, оборонна – забезпечує інституційне співробітництво та нарощення спроможностей, а безпекова – охоплює широкий спектр безпекових викликів.

Проаналізовано еволюцію воєнної дипломатії від ранніх прототипів формалізації миру до сучасних форм збройного протистояння за міжнародно-правовим критерієм – зміну форм переговорного процесу, способів юридичного оформлення завершення війни, ролі коаліцій і посередників та ступеня інституціоналізації дипломатичних процедур.

Встановлено, що міжнародно-правова основа воєнної дипломатії має комплексний і багаторівневий характер та формується через взаємодію загальних принципів міжнародного права, норм дипломатичного права, права міжнародної безпеки, міжнародного гуманітарного права та внутрішньодержавного законодавства, функціонуючи одночасно в площинах *jus ad bellum*, *jus in bello* та *jus post bellum*.

Особливу увагу приділено функціональній характеристиці воєнної дипломатії: встановлено, що вона виконує переговорну, спостережну, захисну, координаційну, представницьку, гуманітарну, легітимаційну, санкційну, доказову та постконфліктну функції, а характер сучасних

збройних конфліктів трансформує їх зміст і розширює функціональне навантаження.

Доведено, що воєнна дипломатія посідає важливе місце в механізмі забезпечення міжнародного правопорядку та колективної безпеки, а структурні вразливості системи колективної безпеки, зокрема можливість блокування рішень Ради Безпеки ООН державою-агресором, посилюють її функціональне навантаження як механізму забезпечення колективного реагування поза централізованими процедурами.

Проведено комплексне дослідження ядерного виміру воєнної дипломатії, у межах якого досвід українського ядерного роззброєння розглядається як приклад одночасного функціонування воєнної дипломатії в кількох взаємопов'язаних площинах: підтримання міжнародної правової кваліфікації порушення безпекових гарантій, залучення міжнародних інституцій та формування коаліційної підтримки.

На основі аналізу сучасного стану регулювання та практики збройної агресії РФ проти України встановлено, що воєнна дипломатія функціонує як один із механізмів трансформації норм міжнародного права у практичні процедури переговорів, контролю, доказування, відповідальності, компенсації та постконфліктного врегулювання, а відповідна дипломатична практика держав формує нові правові орієнтири для доктринального осмислення міжнародного права.

Після закінчення доповіді Жакун М. присутніми були поставлені наступні запитання:

завідувач кафедри, д.ю.н., професор Бехруз Х.: У дисертації Ви проводите відмежування воєнної дипломатії від суміжних категорій – військової, оборонної та безпекової дипломатії за наступними критеріями: умови здійснення, нормативна основа та функціональні цілі. Чим обумовлений вибір саме цих критеріїв і чи є вони достатніми для обґрунтування самостійності воєнної дипломатії як доктринальної категорії?

Жакун М.Ю.: По-перше, критерій умов здійснення є визначальним, оскільки саме зв'язок із міжнародним збройним конфліктом, застосуванням сили чи погрозою силою відмежовує воєнну дипломатію від суміжних категорій, які можуть функціонувати незалежно від наявності збройного конфлікту. Військова дипломатія здійснюється переважно в мирний час через військово-представницький канал, оборонна – зосереджується на неконфронтаційному співробітництві, безпекова – охоплює широкий спектр загроз поза безпосереднім зв'язком із застосуванням сили.

По-друге, критерій нормативної основи є принциповим для обґрунтування самостійності категорії в міжнародно-правовій доктрині, оскільки воєнна дипломатія є єдиною з-поміж суміжних категорій, яка одночасно функціонує у взаємодії з режимами *jus ad bellum* і *jus in bello*. Жодна з суміжних категорій не має такої специфічної нормативної основи – саме ця взаємодія і є підставою для виокремлення воєнної дипломатії як самостійної доктринальної категорії.

По-третє, критерій функціональних цілей розмежовує категорії за спрямованістю: воєнна дипломатія зосереджена на управлінні конфліктом, досягненні домовленостей і формуванні умов для *jus post bellum*, тоді як суміжні категорії спрямовані на підтримання контактів, нарощення спроможностей або управління безпековим середовищем у широкому розумінні.

Сукупність цих критеріїв вбачається достатнім, оскільки кожен з них окремо не забезпечує повного відмежування, але у взаємодії вони утворюють систему ознак, яка ідентифікує воєнну дипломатію як самостійну категорію міжнародно-правової доктрини з власними умовами виникнення, нормативною основою та функціональним призначенням.

к.ю.н., доцент Грушко М.В.: Як співвідноситься запропоноване розуміння воєнної дипломатії з принципом рівності сторін збройного конфлікту в *jus in bello*? Чи є рівність сторін у *jus in bello* сумісною з асиметрією у *jus ad bellum*, яку воєнна дипломатія підтримує і відстоює? Наскільки обґрунтованим є виокремлення *jus post bellum* як доктринальної площини в межах якої діє воєнна дипломатія, зважаючи на те, що ця концепція не має чіткого нормативного закріплення?

Жакун М.Ю.: Принцип рівності сторін збройного конфлікту у *jus in bello* означає, що норми міжнародного гуманітарного права застосовуються до обох сторін однаково – незалежно від того, хто є агресором, а хто жертвою, тобто, міжнародне гуманітарне право не оцінює правомірність збройного конфлікту, воно лише обмежує методи його ведення. Мета – забезпечити захист жертв війни за будь-яких обставин.

Jus ad bellum, навпаки, є принципово асиметричним: агресор порушує міжнародне право, жертва реалізує право на самооборону. Ця асиметрія є не лише констатацією факту, а нормативною вимогою – вона підтримується принципом *ex injuria jus non oritur* і принципом невизнання.

Воєнна дипломатія функціонує саме на перетині цих двох рівнів. З одного боку, вона супроводжує виконання зобов'язань за *jus in bello*, наприклад через гуманітарні домовленості, обмін полоненими, забезпечення гуманітарного доступу, не легітимізуючи при цьому агресора. З іншого боку, вона активно підтримує асиметрію *jus ad bellum* – через правову кваліфікацію конфлікту, формування коаліційної підтримки, притягнення агресора до відповідальності.

Механізмом, що дозволяє поєднати ці два виміри без взаємного знищення, є застереження *without prejudice* «без шкоди для правового статусу сторін», яке традиційно включається до гуманітарних домовленостей. Саме воно забезпечує, що технічна взаємодія з агресором у гуманітарній площині не означає визнання його правомірних претензій у площині *jus ad bellum*.

Щодо осмислення *jus post bellum* в межах дослідження воєнної дипломатії, то слід зазначити, що, дійсно, дана концепція може вважатись доктринальною конструкцією в той час, коли *jus ad bellum* має чітке договірне закріплення у Статуті ООН та нормах звичаєвого міжнародного права, а *jus in bello* кодифіковане у Женевських конвенціях та Додаткових

протоколах. Натомість, важливо зазначити, що деякі норми міжнародного права можна віднести до тих, які обґрунтовують виокремлення *jus post bellum* і виконують функцію права після війни: норми про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння, принцип *ex injuria jus non oritur* (право не виникає з протиправних діянь), механізми міжнародної компенсації, резолюції Генеральної Асамблеї ООН щодо наслідків агресії. Що обґрунтовує застосування цієї категорії в межах дослідження воєнної дипломатії, яка орієнтована на справедливе врегулювання конфлікту, відновлення порушеного правопорядку, недопущення легітимації наслідків агресії.

д. ф. в галузі міжнародного права Гребенюк Д.О.: Чим обґрунтовується доцільність застосування саме терміну «воєнна дипломатія», а не, наприклад, «дипломатія в умовах збройного конфлікту»? І водночас, враховуючи наведену характеристику воєнної дипломатії, виникає логічне запитання щодо ототожнення даного феномену із поняттям «зовнішньої політики держави в умовах війни».

Жакун М.Ю.: «Дипломатія в умовах збройного конфлікту» застосовує хронологічний критерій – фіксує час і контекст здійснення діяльності. Обґрунтовано вважати, що він є методологічно недостатнім, оскільки не розкриває якісної специфіки явища і не дозволяє відмежувати діяльність, безпосередньо пов'язану з управлінням конфліктом, від будь-якої іншої дипломатичної активності, що збігається з ним у часі. «Воєнна дипломатія» застосовує функціональний критерій – зв'язок із застосуванням сили чи погрозою силою. Саме цей зв'язок є юридично значущим: він визначає, які правові режими активуються і які міжнародно-правові наслідки настають.

Щодо співвідношення із зовнішньою політикою – ці поняття співвідносяться як ціль та інструмент. Зовнішня політика визначає стратегічний курс держави і є категорією політичної науки. Воєнна дипломатія є правовою категорією з визначеною нормативною основою, суб'єктним складом і функціями, закріпленими у міжнародному праві. Не будь-який засіб реалізації зовнішньої політики є воєнною дипломатією – лише той, що здійснюється суб'єктами міжнародного права через офіційні дипломатичні канали та уповноважених представників у безпосередньому зв'язку зі збройним конфліктом. Саме ця специфіка обґрунтовує самостійний статус воєнної дипломатії як категорії міжнародно-правової доктрини.

д.ю.н., професор Сурілова О.О.: Чи можна розглядати військову дипломатію як компонент стратегічної конкуренції? Яке місце цивільно-військового співробітництва у воєнній чи іншому виді діяльності? Чому філософсько-правове осмислення витоків воєнної дипломатії закінчується концепціями Клаузевіца?

Жакун М.Ю.: Військова дипломатія у дисертації визначена як сукупність офіційних представницьких і комунікаційних заходів, що здійснюються військовими аташе та іншими уповноваженими військовими представниками у складі дипломатичних місій. Вона функціонує переважно у мирний час і спрямована на підтримання офіційних контактів у військовій

сфері, збір інформації законними засобами та розвиток двосторонніх зв'язків між збройними силами.

У контексті стратегічної конкуренції військова дипломатія може використовуватися як інструмент демонстрації спроможностей, формування союзів та впливу на стратегічні розрахунки інших держав. Однак вбачається за доцільне розглядати стратегічну конкуренцію як функцію зовнішньої політики держави, а не специфічну правову ознаку військової дипломатії як категорії. Правова природа військової дипломатії визначається через Віденську конвенцію про дипломатичні зносини 1961 року, зокрема через статус військових аташе та режим їхньої діяльності, а не через стратегічні цілі держави.

Щодо цивільно-військового співробітництва, то у контексті воєнної дипломатії воно набуває міжнародного виміру за трьох умов: коли узгодження позицій між дипломатичним відомством і військовим командуванням є необхідною умовою участі держави у міжнародних переговорах; коли угоди у сфері безпеки підписуються оборонними відомствами відповідно до статті 7 Віденської конвенції про право міжнародних договорів; коли коаліційні платформи об'єднують цивільних і військових представників в єдиному переговорному форматі. Таким чином, цивільно-військове співробітництво може розглядатись не як самостійний елемент воєнної дипломатії, а внутрішня інституційна умова її ефективної реалізації.

к.ю.н., доцент Белогубова О.О.: Обґрунтуйте доцільність аналізу актів національного законодавства в межах підрозділу про міжнародно-правову основу воєнної дипломатії?

Жакун М.Ю.: Дипломатія є функцією держави, що реалізується через національне право. Саме на національному рівні визначається коло органів, уповноважених здійснювати зовнішні зносини, порядок міжвідомчої координації та процедурні засади практичного виконання міжнародних зобов'язань. Без звернення до національного рівня дослідження воєнної дипломатії залишається неповним, оскільки міжнародно-правові норми реалізуються через конкретні національні механізми.

Крім того, стаття 7 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року встановлює коло осіб, що представляють державу без спеціальних повноважень, однак саме національне право визначає їхній статус, процедуру надання повноважень іншим особам та внутрішні обмеження щодо укладення окремих категорій договорів – зокрема мирних угод і договорів про військову допомогу. Таким чином, національне право є необхідною умовою реалізації міжнародно-правових повноважень держави у сфері воєнної дипломатії.

к.ю.н., доцент Дронов В. Ю.: Серед суб'єктів воєнної дипломатії Ви визначаєте в першу чергу державу, скажіть чи всі держави розглядаються як суб'єкти воєнної дипломатії чи лише ті, які мають безпосереднє відношення до збройного конфлікту?

Жакун М.Ю.: У дисертації обґрунтовано, що суб'єктом воєнної дипломатії є держава як первинний носій міжнародної правосуб'єктності – і це стосується не лише держав, що є безпосередніми сторонами збройного конфлікту.

Визначальним критерієм є не участь у збройному конфлікті, а функціональний зв'язок діяльності держави з цим конфліктом. Держава може здійснювати воєнну дипломатію у кількох якостях: як сторона конфлікту, як держава-посередник, як держава-гарант, як держава, що надає допомогу, або як держава, що приймає переговори на своїй території.

Показовим прикладом є Швейцарія – держава, що зберігає нейтралітет, однак є активним суб'єктом воєнної дипломатії щодо України. Зокрема, вона приймала Саміт миру у червні 2024 року, виконує функції держави-захисниці інтересів окремих держав і традиційно є майданчиком для гуманітарних переговорів. Туреччина є прикладом держави, яка виступила посередником у Чорноморській зерновій ініціативі та стамбульських переговорах 2022 року, не будучи стороною конфлікту. Норвегія традиційно виконує функції посередника у збройних конфліктах – зокрема у близькосхідному врегулюванні. Ватикан здійснює гуманітарну дипломатію в умовах збройних конфліктів попри відсутність збройних сил.

Таким чином, коло держав як суб'єктів воєнної дипломатії не обмежується сторонами конфлікту – воно охоплює будь-яку державу, офіційна діяльність якої перебуває у функціональному зв'язку зі збройним конфліктом.

Після дискусії, слово було надано **рецензентам** наукової праці: кандидату юридичних наук, доценту, доценту кафедри міжнародного та європейського права Белогубовій О.О. та кандидату юридичних наук, доценту, доценту кафедри міжнародного та європейського права Грушко М.В.

к.ю.н., доцент Белогубова О.О.: Зазначила, що дисертаційне дослідження Жакун Маргарити Юріївни присвячене актуальній та своєчасній проблематиці, що набуває особливого значення в умовах сучасних збройних конфліктів та трансформації міжнародного правопорядку. Дослідження воєнної дипломатії та обґрунтування доцільності її розгляду як самостійної категорії міжнародно-правової доктрини дозволяє не лише систематизувати наявні підходи до розуміння цього явища, а й сформулювати концептуальну основу для подальших наукових і практичних розробок у цій сфері.

Досліджуючи зміст дисертаційної роботи, варто зазначити, що представлена до захисту наукова праця є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке має суттєве значення як для науки міжнародного права, так і для дипломатичної практики безпосередньо. Визначені авторкою мета і завдання дослідження сформульовані коректно, є взаємопов'язаними та узгоджуються з об'єктом і предметом наукового дослідження. Авторський підхід до визначення поняття воєнної дипломатії та обґрунтування її самостійності як доктринальної категорії є концептуально обґрунтованим і методологічно послідовним.

Особливого наукового інтересу заслуговує авторський підхід до визначення умов здійснення воєнної дипломатії, зокрема включення до них погрози силою поряд зі збройним конфліктом та застосуванням сили. Це є концептуально обґрунтованим з огляду на статтю 2(4) Статуту ООН, яка забороняє як застосування сили, так і погрозу нею. Водночас питання щодо порогу активації воєнної дипломатії в умовах погрози силою, зокрема щодо необхідної інтенсивності, офіційного характеру або адресності такої погрози, залишається перспективним напрямом подальших наукових досліджень, що могло б додатково зміцнити доктринальну основу запропонованої концепції.

У процесі написання наукової праці авторкою використано сучасний методологічний інструментарій, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність отриманих результатів. Висновки та пропозиції, сформульовані у дисертаційній роботі, становлять науковий і практичний інтерес та можуть бути використані у сфері міжнародного права, дипломатичної практики та навчально-методичної діяльності.

Отже, дисертація Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині» відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та встановленим вимогам, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

к.ю.н., доцент Грушко М.В.: Зазначила, що дисертаційна робота Жакун Маргарити Юріївни присвячена актуальній темі, дослідження якої є необхідним як з точки зору розвитку міжнародно-правової доктрини, так і з огляду на потреби сучасної дипломатичної практики держав в умовах збройних конфліктів. Робота характеризується комплексним підходом до дослідження проблематики та містить положення, що мають ознаки наукової новизни.

Авторка послідовно простежує еволюцію воєнної дипломатії від найдавніших прототипів формалізації миру до сучасних гібридних форм збройного протистояння, що дозволяє сформувати цілісне уявлення про її доктринальний розвиток. Особливої уваги заслуговує дослідження співвідношення принципу рівності сторін збройного конфлікту у *jus in bello* та асиметрії у *jus ad bellum*.

Рекомендовано у подальших наукових дослідженнях приділити увагу питанню застосування правових режимів *jus ad bellum* і *jus in bello* до ситуацій за участю недержавних збройних акторів у контексті воєнної дипломатії. Зокрема, залишається дискусійним питання щодо того, чи може воєнна дипломатія здійснюватися у зв'язку з конфліктами, в яких однією зі сторін є недержавний збройний актор, що не має міжнародної правосуб'єктності, та яким чином це впливає на юридичну природу досягнутих домовленостей і коло суб'єктів, уповноважених їх укладати.

Незважаючи на зазначені рекомендації, тема дослідження є актуальною, її вибір обґрунтований, поставлена мета та визначені завдання є взаємоузгодженими. Робота має характер самостійного дослідження, проведеного на високому науково-теоретичному та прикладному рівнях.

Отже, дисертація Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині» відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та встановленим вимогам, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

д. ф. в галузі права Войтович П.П.: Зазначив, що дисертаційне дослідження Жакун М. Ю. є актуальним і своєчасним внеском у розвиток міжнародно-правової доктрини. Робота вирізняється системністю підходу та чіткою структурою. Водночас висловлено пропозицію щодо подальшого доктринального розвитку обґрунтування самостійності воєнної дипломатії як категорії міжнародно-правової доктрини. Зокрема, у подальших наукових працях доцільно поглибити порівняльний аналіз воєнної дипломатії з усталеними самостійними категоріями міжнародного права – такими як міжнародна відповідальність, право зовнішніх зносин, право збройних конфліктів – з метою більш чіткого визначення місця воєнної дипломатії в системі міжнародно-правових категорій та встановлення критеріїв її доктринальної самостійності.

к.ю.н., доцент Ярмачі В.Х.: Звернув увагу на вагомий науковий результат дисертаційного дослідження. Запропонував розглянути можливість розширення емпіричної бази дослідження за рахунок досвіду інших міжнародних збройних конфліктів. Це дозволило б перевірити універсальність сформульованих доктринальних положень, підтвердити або уточнити запропоновані ознаки воєнної дипломатії на ширшому порівняльному матеріалі та посилити доктринальний внесок дослідження виходячи за межі одного модельного кейсу.

к.ю.н., доцент Цибульська О.Ю.: Підтримуючи загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, наголосила на доцільності залучення порівняльного матеріалу з інших збройних конфліктів. Зокрема, досвід дипломатичного врегулювання конфлікту в колишній Югославії демонструє роль міжнародних організацій та коаліційної дипломатії у постконфліктному відновленні. Близькосхідне врегулювання є прикладом тривалої воєнної дипломатії в умовах асиметричного конфлікту за участю численних посередників. Залучення цих прикладів у порівняльному контексті дозволило б не лише підтвердити універсальність запропонованої концепції, а й виявити специфіку українського досвіду на тлі інших модельних ситуацій, що значно посилює доктринальну цінність дослідження та його міжнародну релевантність.

к.ю.н., доцент Форманюк В.В.: Зазначила, що дисертаційне дослідження відповідає вимогам, встановленим до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а отримані результати мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення для подальшого розвитку науки міжнародного права. Основні положення та висновки роботи є достатньо обґрунтованими, апробованими та відображеними у наукових публікаціях, а отже дисертація на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині» може бути рекомендована до розгляду та захисту перед разовою

спеціалізованою вченою радою для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

УХВАЛИЛИ:

Затвердити висновок кафедри про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині», відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини») і вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

3. Рекомендувати дисертацію Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді до захисту за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині».

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні, вирішили запропонувати такий висновок:

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації
Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-
правовій доктрині», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
за спеціальністю 293 «Міжнародне право»**

Робота виконана на кафедрі міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Тема дисертації схвалена та затверджена рішенням Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 2 від 09 листопада 2022 р.).

Науковий керівник – доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент Мануїлова Катерина Вікторівна.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Воєнна дипломатія належить до тих явищ міжнародного права, які тривалий час простежувалися у практичній площині, тоді як їхнє теоретичне осмислення лишається фрагментарним. Загальновідомо, що збройні конфлікти супроводжувалися переговорами, союзницькою координацією, гуманітарними домовленостями та офіційною міждержавною комунікацією ще з найдавніших часів. Утім, попри наявні спроби осмислити окремі форми дипломатичної діяльності в умовах збройних конфліктів, є підстави вважати, що осмислення саме воєнної дипломатії залишається далеким від концептуального консенсусу як міжнародно-правової категорії. Це зумовлює потребу в комплексному дослідженні цього феномену, уточненні його змісту, теоретичному обґрунтуванні та визначенні місця в системі міжнародно-правових та дипломатичних категорій.

Сучасні трансформаційні процеси у сфері міжнародної безпеки формують складне та динамічне середовище, в якому змінюються як характер, так і інструменти міждержавної взаємодії. Гібридні форми збройного протистояння, кібероперації, використання проксі-структур та ядерне стратегічне сигналізування як інструмент політико-військового тиску ускладнюють традиційні підходи до міжнародно-правової кваліфікації застосування сили та розмивають межу між станом миру і збройного конфлікту. За таких умов дипломатична діяльність держав зберігає ключове значення, водночас зазнаючи структурної та функціональної трансформації, що зумовлює необхідність її переосмислення в категоріальному апараті сучасного міжнародного права.

Збройна агресія РФ проти України, що розпочалася у 2014 році та набула ескалаційного характеру з 24 лютого 2022 року, розгортається на тлі загального ускладнення міжнародної безпекової архітектури та зростання інтенсивності збройних конфліктів у різних регіонах світу. У сукупності ці процеси засвідчують системні девіації сучасного міжнародного правопорядку та актуалізують дискусію щодо ефективності його інституційних і нормативних механізмів.

Водночас попри існування значного масиву практики воєнно-дипломатичної діяльності, в доктрині міжнародного права вбачається відсутність консолідованого підходу до визначення поняття «воєнна дипломатія». Більшість наявних концепцій формувалися поза межами власне міжнародного права і зосереджувалися або на хронологічному критерії (дипломатія у воєнний час), або на інституційному (діяльність військових аташе та оборонних відомств), або на функціональному (управління ескалацією, коаліційна координація). Однак, є підстави вважати, що жодна з

них не забезпечує цілісної міжнародно-правової дефініції воєнної дипломатії з визначенням її ознак, суб'єктного складу, нормативної основи та функцій у системі міжнародно-правового регулювання. Відсутність узгодженого доктринального визначення воєнної дипломатії зумовлює необхідність її системної концептуалізації як самостійної міжнародно-правової категорії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Дисертацію підготовлено на кафедрі міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» в межах наукового напрямку, пов'язаного з дослідженням актуальних проблем міжнародного права, міжнародного гуманітарного права, міжнародної безпеки, підтримання міжнародного миру і правопорядку, а також розвитку міжнародно-правових механізмів реагування на збройні конфлікти – відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри за темою: «Правове та суспільне життя України в антропоцентричному вимірі в цифрову епоху» на 2021–2025 роки (номер державної реєстрації 0122U000266) та «Соціальна та політична стабільність у періоди воєнних дій та післявоєнної трансформації: правові, економічні, гуманітарні та технологічні можливості в цифрову епоху» на 2026–2030 роки; у рамках планів науково-дослідної роботи кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія», а саме: «Міжнародне право та захист прав людини в цифрову епоху» на 2021–2025 роки та «Міжнародне право та захист прав людини в контексті інноваційних технологій: сучасний стан та напрями трансформації» на 2026–2030 роки.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є комплексне наукове осмислення воєнної дипломатії в міжнародно-правовій доктрині, що полягає у виявленні наявних підходів до її розуміння, формування авторського підходу до доктринального визначення, виокремлення ознак, міжнародно-правової основи, суб'єктного складу і функцій, а також з'ясування місця воєнної дипломатії в системі сучасного міжнародного права.*

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:
розкрити філософсько-правові витoki уявлень про взаємозв'язок війни, миру та дипломатії як доктринальну передумову осмислення воєнної дипломатії та їх еволюцію;

систематизувати наявні підходи до розуміння воєнної дипломатії в міжнародно-правовій доктрині та суміжних наукових дискурсах;

запропонувати авторський підхід до визначення поняття «воєнна дипломатія» як категорії міжнародно-правової доктрини;

охарактеризувати співвідношення воєнної дипломатії з суміжними категоріями та здійснити її відмежування від військової, оборонної та безпекової дипломатії;

простежити історичну еволюцію доктринального осмислення воєнної дипломатії крізь призму розвитку міжнародно-правових режимів регулювання збройних конфліктів;

окреслити правову основу воєнної дипломатії через систематизацію відповідних джерел міжнародного та національного права;

охарактеризувати функції, форми, методи та суб'єктний склад воєнної дипломатії як доктринальної категорії;

з'ясувати місце воєнної дипломатії в доктринальних концепціях міжнародного правопорядку та колективної безпеки;

окреслити ядерний вимір воєнної дипломатії в міжнародно-правовій доктрині в умовах трансформації режимів стримування, нерозповсюдження та роззброєння;

охарактеризувати вплив сучасних конфліктів на розвиток доктринального осмислення воєнної дипломатії з урахуванням українського досвіду.

Об'єктом дослідження є міжнародні публічно-правові відносини, що виникають у сфері дипломатичної діяльності в умовах збройних конфліктів, застосування сили або погрози силою.

Предметом дослідження є воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, вибір яких зумовлений предметом, метою та завданнями роботи.

Теоретичну основу дослідження становлять праці філософів, українських і зарубіжних учених у сфері міжнародного права, дипломатичного і консульського права, права міжнародної безпеки, міжнародного гуманітарного права, теорії міжнародних відносин, філософії війни і миру, а також історії дипломатії.

Філософське підґрунтя дослідження сформовано з урахуванням ідей Августина Блаженного, Арістотеля, Гегеля, Гоббса, Гроція, Канта, Клаузевіца, Макіавеллі, Платона, Сунь-цзи, Фоми Аквінського, Цицерона та інших мислителів, у працях яких висвітлювалося співвідношення війни і миру, політики і примусу, справедливості і застосування сили, переговорів і врегулювання конфліктів.

Теоретичну основу дослідження становлять праці українських учених: Андрейченко С. С., Аракеяна М. Р., Белогубової О. О., Бехруза Х. Н., Буроменського М. В., Буткевича О. В., Войтовича П. П., Гнатовського М. М., Гребенюка Д. О., Громовенка К. В., Грушко М. В., Гуменюк Б. І., Дорош Л. О., Дронова В. Ю., Ківалової Т. С., Короткого Т. Р., Кузьміна Е. Е., Мануїлової К. В., Мережко О. О., Музики В. В., Пашковського М. І., Пилипенка В. П., Репецького В. М., Сагайдак О. П., Сироїд Т. Л., Сурілової О. О., Теліпко В. Е., Турчин Я. Б., Федчишин С. А., Черкеса М. Ю. та інших, присвячені загальним засадам міжнародного права, праву міжнародної безпеки та правовому регулюванню збройних конфліктів.

Важливе місце в теоретичній основі дослідження посідають праці зарубіжних науковців: Барстона Р., Берриджа Дж. Р., Браунлі І., Булла Г., Ватсона А., Грей К., Дінстайна Й., Кассезе А., Кіссінджера Г., Коскенніємі М., Котті А., Моргентау Г., Нікольсона Г., Оппенгейма Л., Пайтінки Е., Сатоу

Е., Форстера А., Шеллінга Т., Шоу М. та інших, наукові підходи яких дали змогу комплексно осмислити воєнну дипломатію як категорію міжнародно-правової доктрини.

Нормативну основу дослідження складають універсальні та спеціальні міжнародно-правові акти, що визначають засади міжнародного правопорядку, дипломатичної діяльності, мирного вирішення міжнародних спорів, незастосування сили, колективної безпеки, міжнародного гуманітарного права, міжнародної відповідальності та правового режиму міжнародних організацій. Зокрема, Статут Організації Об'єднаних Націй, Статут Міжнародного Суду ООН, Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року, Віденська конвенція про консульські зносини 1963 року, Конвенція про спеціальні місії 1969 року, Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року, Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них, Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 року (далі – ДНЯЗ), Північноатлантичний договір 1949 року, Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, акти Генеральної Асамблеї ООН та Ради Безпеки ООН, рішення міжнародних судових і квазісудових органів, інші міжнародно-правові документи, що мають значення для дослідження воєнної дипломатії, а також національне законодавство у сфері безпеки, оборони, зовнішньої політики та дипломатичної діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в українській науці міжнародного права комплексним дослідженням воєнної дипломатії як самостійної категорії міжнародно-правової доктрини.

Наукова новизна дослідження розкривається в наступних положеннях, висновках та пропозиціях:

уперше:

запропоновано авторський підхід до визначення поняття «воєнна дипломатія» як категорії міжнародно-правової доктрини, відповідно до якого воєнна дипломатія є дипломатичною діяльністю держави та інших суб'єктів міжнародного права, що здійснюється у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом, застосуванням сили чи погрозою силою, у межах міжнародно-правових режимів *jus ad bellum* і *jus in bello* та спрямована на захист інтересів міжнародного миру та безпеки, управління конфліктом і формування умов для *jus post bellum*.

обґрунтовано, що воєнна дипломатія у доктринальному вимірі є самостійною категорією, відмінною від військової, оборонної та безпекової і реалізується в умовах збройного конфлікту, застосування сили чи погрози силою та зосереджена на управлінні конфліктом і його врегулюванні, тоді як військова дипломатія функціонує через військово-представницький канал, оборонна – забезпечує інституційне співробітництво та нарощення спроможностей, а безпекова – охоплює широкий спектр безпекових викликів.

запропоновано розглядати функціонування воєнної дипломатії у площині *jus ad bellum*, *jus in bello* та доктринальних концепцій *jus post bellum*, *just peace*, що дозволяє охарактеризувати її як наскрізний інструмент

управління збройним конфліктом у його повному циклі – від реагування на застосування сили до досягнення домовленостей і формування умов справедливого постконфліктного врегулювання.

удосконалено:

уявлення про систематизацію доктринальних підходів до розуміння воєнної дипломатії шляхом виокремлення чотирьох взаємопов'язаних груп: функціонально-інструментального, нормативно-правового, стратегічно-комунікаційного та багаторівневого;

розуміння нормативно-правової основи воєнної дипломатії через її концептуалізацію як багаторівневої системи, що охоплює загальні принципи міжнародного права, норми дипломатичного права, права міжнародної безпеки, права міжнародних організацій, міжнародного гуманітарного права, міжнародний звичай і внутрішньодержавне законодавство;

характеристику функцій воєнної дипломатії: переговорної, спостережної, захисної, координаційної, представницької та гуманітарної, з урахуванням їхньої трансформації в умовах сучасних збройних конфліктів, зокрема гібридної агресії;

уявлення про суб'єктний склад воєнної дипломатії: обґрунтовано, що первинним суб'єктом залишається держава, тоді як практична реалізація здійснюється через розширене коло органів та уповноважених осіб – главу держави, уряд, органи зовнішніх зносин, дипломатичні представництва, органи безпеки й оборони, та спеціально уповноважених представників; поряд із державами самостійними суб'єктами воєнної дипломатії виступають міжнародні організації та коаліційні формати в межах наданого їм мандату.

набуло подальшого розвитку:

концептуальне розуміння «замороженого конфлікту» як правового стану між війною і миром, у межах якого воєнна дипломатія виконує функцію збереження «юридичної відкритості» конфлікту і недопущення легітимації наслідків агресії;

осмислення ядерного виміру воєнної дипломатії, зокрема в частині співвідношення режимів стримування, нерозповсюдження та роззброєння і їхнього впливу на дипломатичні засоби врегулювання збройних конфліктів; з урахуванням українського досвіду ядерного роззброєння обґрунтовано структурну недостатність безпекових гарантій за відсутності дієвих механізмів їх виконання;

теоретичне осмислення впливу гібридних конфліктів на воєнну дипломатію, що виявляється у розширенні її функціонального змісту внаслідок ускладнення атрибуції та розмивання меж збройного конфлікту і зумовлює формування цифрового, санкційного, коаліційного, морського та екологічного вимірів.

Практичне значення отриманих результатів.

У науковій сфері сформульовані концептуальні положення можуть бути використані у подальших дослідженнях міжнародного публічного права, зокрема, дипломатичного та консульського права, міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини, міжнародного

кримінального права, а також у міждисциплінарних дослідженнях на перетині міжнародного права, міжнародних відносин та безпекових студій.

У навчально-методичній діяльності результати дослідження можуть бути використані при викладанні дисциплін «Міжнародне право», «Міжнародне публічне право», «Дипломатичне та консульське право», «Міжнародне гуманітарне право», «Право міжнародної безпеки», «Міжнародні відносини», а також при розробленні спеціальних курсів, присвячених правовому регулюванню збройних конфліктів, воєнній дипломатії та дипломатичній діяльності держав в умовах збройних конфліктів, застосування сили чи погрози силою.

У нормотворчій та правозастосовчій діяльності висновки дисертації можуть бути використаними:

органами державної влади у сфері зовнішніх зносин, оборони і національної безпеки, а також міжнародними інституціями – при формуванні міжнародно-правових позицій, розробленні нормативних актів і міжнародних договорів, підготовці матеріалів для міжнародних переговорів, конференцій і судових та квазісудових процедур, пов'язаних із застосуванням сили, збройним конфліктом та його наслідками;

у дипломатичній практиці – при обґрунтуванні міжнародно-правової позиції держави, формуванні переговорних стратегій, координації союзницької підтримки, участі в міжнародних організаціях, забезпеченні гуманітарних домовленостей і підготовці правових позицій щодо відповідальності за міжнародно-протиправні діяння;

у практиці міжнародно-правової аналітики – для оцінки сучасних збройних конфліктів, коаліційних форматів підтримки, санкційних механізмів, цифрової дипломатії, гуманітарних домовленостей, морської безпеки та механізмів постконфліктного відновлення.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» та засіданнях кафедри міжнародного публічного права та міжнародних відносин юридичного факультету Університету Севільї (м. Севілья, Іспанія). Основні положення та висновки дослідження були предметом фахової дискусії на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, круглих столах, семінарах та інших наукових заходах.

Публікації. Основні положення та висновки дослідження відображено у 14 наукових публікаціях, зокрема у 3 статтях у наукових періодичних виданнях, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, 1 статті у зарубіжному періодичному науковому виданні та 10 публікаціях у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків та списку літератури. Загальний обсяг роботи становить 231 сторінка, з яких основний текст займає 183 сторінки, список використаних джерел – 329 позицій на 30 сторінках, а додатки представлено на 8 сторінках.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

У підсумку, дисертація Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині», відповідає вимогам, які пред'являються до дисертацій та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту для здобуття ступеня доктора філософії.

У результаті відкритого голосування, учасники засідання:

Результати голосування: «за» – 18; «проти» – немає; «утримались» – немає. Висновок схвалено одногolosно.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок кафедри про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині», відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини») і вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

3. Рекомендувати дисертацію Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді до захисту за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації

Жакун Маргарити Юріївни на тему «Воєнна дипломатія в міжнародно-правовій доктрині», зокрема

Голова ради:

Бехруз Хашматулла, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Белогубова Оксана Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Офіційні опоненти:

Карвацька Світлана Богданівна, доктор юридичних наук, професор, в.о. завідувача кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства ЧНУ ім. Ю. Федьковича;

Славко Анна Сергіївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства Сумського державного університету.

Голова засідання

Хашматулла БЕХРУЗ

Секретар засідання

Анастасія СЛІСАРЕНКО